

M U Z E U L B A N A T U L U I T I M I Ş O A R A

ANALELE BANATULUI

Serie nouă

ARHEOLOGIE
ISTORIE

XVIII
2010

EDITURA MEGA
Cluj-Napoca, 2010

Colegiul de redacție:

Dan Leopold CIOBOTARU, *director al Muzeului Banatului*

Prof. dr. Florin DRAȘOVEAN, *redactor șef*

Zsuzsanna KOPECZNY, *secretar de redacție*

Lector dr. Ligia BOLDEA, Nicoleta DEMIAN-TOMA, Prof. dr. Vasile DUDAȘ, Conf. dr. Vasile RĂMNEANȚU, Prof. dr. John Michael O'SHEA (Michigan University, SUA), Prof. dr. Wolfram SCHIER (Freie Universität Berlin, Germania), Lector dr. Călin TIMOC, *membri*

Vigneta copertei: Wiliam Vastag

Analele Banatului, serie nouă, continuă publicațiile anterioare ale Muzeului Banatului din Timișoara:

Történelmi és Régészeti Értesítő, 1872–1918

Gemina, 1923

Analele Banatului, 1928–1931

Tibiscus, 1971–1979

Orice corespondență se va adresa
Muzeului Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO-300002 Timișoara,
e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Please send any mail to
Muzeul Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO-300002 Timișoara,
e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Tout correspondance sera envoyée à l'adresse:
Muzeul Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO-300002 Timișoara,
e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Richten Sie bitte jedwelche Korrespondenz an die Adresse:
Muzeul Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO-300002 Timișoara,
e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor.

ISSN 1221-678X

EDITURA MEGA
Cluj-Napoca
e-mail: mega@edituramega.ro
www.edituramega.ro

CUPRINS ▪ SOMMAIRE ▪ INHALT ▪ CONTENTS

ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE VECHE

ALEXANDRU SZENTMIKLOSI, SORIN TINCU	
Verbicioara Discoveries in Hunedoara	11
VICTOR SAVA, MARIUS ARDELEANU	
Observații asupra unei achiziții a Complexului Muzeal Arad.....	23
<i>Observations Concerning an Acquisition of the Arad Museum</i>	28
DUMITRU PROTASE	
Castrul legiunii IIII Flavia de la Berzovia. Săpăturile arheologice din anii 1965–1968	33
<i>Das Lager der Legion IV Flavia von Berzovia. Die Ausgrabungen der Jahre 1965–1968</i>	43
ALEXANDRU FLUTUR	
Cărămizile ștampilate ale legiunii XIII Gemina de la Cenad și Sânnicolau Mare	63
<i>Stamped Bricks of Legio XIII Gemina at Cenad and Sânnicolau Mare</i>	66
RAOUL ȘEPTILICI	
Monete barbarizate de secolul al IV-lea din bronz din Banat în descoperiri izolate.....	69
<i>Fourth Century Bronze Barbarous coins from Banat (Isolated Finds)</i>	73
VASILE-BOGDAN DOMOCOȘ	
Bijuterii monetare la barbarii dintre Dacia și Pannonia.....	77
<i>Coin Jewelry at the Barbarians Between Dacia and Pannonia</i>	80
CORIOLAN HORAȚIU OPREANU	
Medalionul cu măști din tezaurul de la Șimleul Silvaniei (Szilágysomlyó).	
Precizări iconografice și influențe culturale.....	81
<i>The „Masks” Medallion from the Hoard at Șimleul Silvaniei (Szilágysomlyó).</i>	
<i>Iconography and Cultural Influences</i>	91

ISTORIE MEDIE

DANIELA TĂNASE	
Despre artizanii metalelor în izvoare scrise din zorii Evului Mediu	115
<i>On the Metal Craftsmen According to Early Middle Age Written Sources.....</i>	121
LIGIA BOLDEA	
Un secol din evoluția unui domeniu feudal al Banatului de Câmpie: domeniul familiei nobile	
Danciu de Macedonia	123
<i>Un siècle de l'évolution d'un domaine féodal du Banat champêtre: les domaines de la famille noble</i>	
<i>Danciu de Macédonie</i>	134
ADRIAN MAGINA	
Un nobil sârb în Banatul secolului al XV-lea: Miloš Belmužević	135
<i>A Serbian Nobleman From XVth Century Banat: Miloš Belmužević.....</i>	142

LIVIA MAGINA

Dreptul de târg și procesul de urbanizare. Cazul Felnac	143
<i>Market Right and Urbanization Process. Felnac Case</i>	148

ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

DRAGOȘ-LUCIAN ȚIGĂU

Studenti din Timișoara la școli și universități europene (1730–1850)	151
<i>Studenten aus Temeswar an europäischen Schulen und Universitäten (1730–1850)</i>	170

ZORAN MARCOV, CIPRIAN GLĂVAN

Istoria familiei Nikolics redată într-un document din colecția Muzeului Banatului.....	173
<i>Die Geschichte Der Familie Nikolics In Einer Urkunde Aus Der Sammlung Des Banater Museums</i>	177

VASILE DUDAȘ

O personalitate marcantă a Banatului. Lucian Georgevici (1875–1940)	185
<i>Une personnalité marquant du Banat. Lucian Georgevici (1875–1940)</i>	192

FELICIA ANETA OARCEA

Dinamica știutorilor de carte în comitatul Arad la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.....	193
<i>La dynamique des gens lettrés dans le comté d'Arad à la fin de XIXème siècle et au début du XXème</i>	204

RADU ARDELEAN

Viziunea lui Atanasie Marian Marienescu asupra istoriei vechi a românilor	205
<i>The Visions of Atanasie Marian Marienescu Upon the Old History of the Romanian People</i>	226

NICOLETA TOMA-DEMIAN

Augustin Weber (1833–1909)	227
<i>Augustin Weber (1833–1909)</i>	235

IONELA MOSCOVICI

Banatul în așteptarea păcii. Premisele unei misiuni franceze	241
<i>Le Banat en attendant la paix, le prémices d'une mission française</i>	250

ADRIAN DEHELEANU

Dotarea aeronauticii române în perioada interbelică.....	251
<i>Die Ausstattung der rumänischen Aeronautik während der Zwischenkriegszeit</i>	257

VASILE RĂMNEANȚU

Activitatea Primăriei Timișoara în anul 1933.....	259
<i>The Main Activities Developed by the Townhall of the Municipe of Timișoara in 1933</i>	273

DUMITRU TOMONI

Adunările generale ale regionalei „Astra Bănățeană” (1937–1948)	275
<i>Les réunions générales de la régionale « Astra Bănățeană » (1937–1948)</i>	283

SÎNZIANA PREDĂ

A doua conflagrație mondială, între document scris și memorial	285
<i>The Second World War Between Written and Memorial Document</i>	289

RADU PĂIUȘAN

Activitatea Uniunii Patrioților în Banat în anul 1944	291
<i>Die Tätigkeit des Patriotenverbands in Banat im Jahre 1944</i>	301

ANTONIO FAUR	
Organizațiile Partidului Național Țărănesc-Maniu din Bihor (1944–1946)	303
<i>The Organizations of Maniu's National Peasants' Party in Bihor (1944–1946)</i>	325
EUSEBIU NARAI	
Situația financiar-bancară în județul Severin (1944–1948)	327
<i>La situation financière-bancaire dans le département de Severin (1944–1948)</i>	344
CEZAR STANCIU	
Jivkov și Dej între prietenie și interese. Relațiile româno-bulgare după al doilea război mondial (1948–1964)	345
<i>Jivkov and Dej Between Friendship and Interest. The Romanian-Bulgarian Relations in the Aftermath of World War II (1948–1964)</i>	352
MIODRAG MILIN	
Sârbii din România sub imperiul „limbii de lemn” de la „Iuda” Tito și „Genialul” Stalin spre jaloanele comunismului autohton	355
<i>The Serbs in Romania Under the Rule of “Wooden Language” from “Yuda” Tito and Stalin “The Genius” to the Regulations of Domestic Communism</i>	360

ISTORIA CULTURII, MUZEOLOGIE, ISTORIOGRAFIE CATALOAGE, VARIA

HEDY M-KISS	
Antimise – analiză iconografică	367
<i>Antimensia – Iconographic Analyses</i>	371

RECENZII

CĂLIN TIMOC, Dorel Bondoc, Cioroiul Nou, Craiova, 2010, 199 p.	381
LAJOS KAKUCS, Hedy M-Kiss, Textile istorice din colecția Muzeului Banatului Timișoara, secolele XVIII–XIX, Timișoara, 2009	382
ABREVIERI BIBLIOGRAFICE	387

BIJUTERII MONETARE LA BARBARI DINTRE DACIA ȘI PANNONIA

Vasile-Bogdan Domocoș*

Cuvinte cheie: *bijuterii, monete, barbari, Dacia, Pannonia*

Keywords: *jewelry, coins, barbarians, Dacia, Pannonia*

Prezența monedei romane în teritoriile barbare mărginite de provinciile romane Dacia și Pannonia ridică o serie de întrebări cu privire la rolul și funcțiile pe care aceste piese le aveau în rândul comunităților sarmatice, germanice sau dacice. O problemă asupra căreia opiniile cercetătorilor continuă să rămână împărțite se leagă de nivelul la care moneda a ajuns să joace un rol în cadrul schimburilor. Aceste aspecte se leagă în primul rând de prezența în spațiul barbar a numeroase piese reprezentative pentru funcția socială a monedei; avem în vedere aici monedele – bijuterii, imitațiile și piesele de aur. În rândurile de mai jos ne vom opri asupra celor dintâi, despre care putem afirma că reprezintă cel mai clar indicator al rolului de prestigiu și de determinare ierarhică în societatea barbară tiso-dunăreană.

În această categorie de piese transformate în pandantiv distingem monedele găurite și cele având atașată o verigă pentru agățat, ce apar în complexe sau descoperirile întâmplătoare din sec. II–IV. Aceste piese, prin procesele mecanice la care sunt supuse, își pierd funcția de instrumente de schimb și devin accesorii, bijuterii, îndeplinind un rol estetic și social. Trebuie precizat că exemplarele perforate sau prevăzute cu o montură se deosebesc de medalioanele propriu-zise, care sunt piese monetiforme de mari dimensiuni emise de statul roman și utilizate ca semne de distincție socială și recompensă. Acestea din urmă sunt foarte rare în spațiul studiat¹, dar și ele, întocmai ca

și monedele transformate în podoabe, pot fi considerate bijuterii.

Metoda de lucru pornește de la identificarea bijuteriilor monetare din totalul descoperirilor de monede adunate din câteva publicații sintetice². În urma obținerii unor date statistice ce privesc numărul descoperirilor, distribuția, studiul pe metale și nominale s-a trecut la interpretarea materialului.

Din cele peste 300 de localități în raza cărora, în unul sau mai multe puncte, apar descoperiri monetare izolate³, am identificat nu mai puțin de 36 de bijuterii monetare, prezente în 24 de localități⁴.

de la **Vâlcelele** (com. Suplacu de Barcău, j. Bihor), unde apare un medalion de aur de la Valentinianus [v. Lakatos 2001].

² Huszár 1954; Kerény 1955–1956; Köhegy 1966–1967; Lazin 1969; Fülöp 1976; Sășianu 1980; Biróné Sey 1986; Köhegy 1986; Biróné Sey 1990; Dautova-Ruševljan 1989; Đorđević 1993–1994; Mihăilescu-Bîrliba 1996; Hügel, Barbu 1997; Biróné Sey 1997–1998; Matei, Stanciu 2000; Istvánovits 2002; Mare 2004; Luca 2005; Farkas, Torbágyi 2008.

³ Monedele izolate, peste 1200 de piese, descoperite în spațiul dintre Dacia și Pannonia provin din descoperiri întâmplătoare, din contexte de locuire, sau din necropole datate în sec. II–IV p.Ch.

⁴ Este vorba de descoperirile de la: **Bogojevo** (Bačka, Serbia), v. Párducz 1943–1950, III, p. 37; Huszár 1954, p. 76, n. LX; **Bugac** (comitat Bács–Kiskun, Ungaria), v. *DolgSzege*, VII, 1931, p. 127 (Párducz); Fülöp 1976, p. 258 (H. 10), 262; **Cicir** (com. Vladimirescu, j. Arad), v. Dumitrașcu 1993, p. 100, 126; Hügel, Barbu 1997, p. 579; Barbu și colab. 1999, p. 54; **Csanytelek** (comitat Csongrád, Ungaria), v. Huszár 1954, p. 70, n. XXIII; **Debrecen** (comitat Hajdú – Bihar, Ungaria), v. Párducz 1943–1950, III, p. 65; Huszár 1954, p. 72, n. XXXIV; **Dindești** (com. Andrid, j. Satu Mare), v. Lazin, Ciarnău 1992–1993, p. 50; Matei, Stanciu 2000, p. 45; **Diosig** (com. Diosig, j. Bihor), v. Sășianu 1980, p. 120–122; Dumitrașcu 1993, p. 124; Matei, Stanciu 2000, p. 45; **Kecskemét** (comitat Bács–Kiskun, Ungaria), v. FA, I–II, 1939, p. 106; Párducz 1943–1950, III, n. 328, 331; Huszár 1954, p. 82, n. XCIII, XCVIII, XCIX; **Kétegyháza**

* Doctorand, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca.

¹ Am identificat doar două cazuri unde apar medalioane izolate. Este vorba de descoperirea de la **Petrova** (com. Petrova, j. Maramureș), unde a ieșit la lumină o medalie de la Traian cu inscripția „Via Traiana” [v. Lazin 1969, p. 113; Sășianu 1980, p. 144; Stanciu 1992, p. 178; Matei, Stanciu 2000, p. 71 sq.; Dumitrașcu 1993, p. 127] și de cea gepidică

Procentual ele reprezintă cca. 3–4 % din numărul total al pieselor izolate. De asemenea, peste două treimi dintre bijuteriile monetare au fost găsite în morminte⁵. Alături de acestea, în același mediu mai apar și monede arse sau foarte uzate⁶. Și aceste categorii indică faptul că monedele folosite sau stricate, deși își pierd valoarea de instrumente de schimb, capătă o valoare spirituală, simbolică.

Prezența monedelor în morminte permite incursiuni în religia și mentalitatea sarmaților. Ritualul funerar greco-roman includea depunerea în mormânt a obolului cu care defunctul trebuia să-i achite luntrașului Charon vama pentru a trece în tărâmul morților de dincolo de Styx. Acest obicei apare și la sarmați; mai mult decât o simplă coincidență, el pare a indica o influență provincială. Această influență se face simțită și prin apariția monedelor alături de case⁷. Existența locuințelor este un semn de sedentarizare; comparând situația cu cea din zonele nord-pontice – unde avem doar

(comitat Békés, Ungaria), v. Párducz 1943–1950, III, n. 25; Huszár 1954, p. 85, n. CIV; **Kiskunfélegyháza** (comitat Bács-Kiskun, Ungaria), v. Huszár 1954, p. 86, n. CXII; **Kiszombor** (comitat Csongrád, Ungaria), v. Párducz 1943–1950, III, n. 3; *AE*, 1940, p. 268 (Párducz); *AE*, 1941, p. 122 (Csallány); *ActaArch*, II, 1952, p. 237 (Csallány); Huszár 1954, p. 86, 87, n. CXVI; **Mezőtúr** (comitat Szolnok, Ungaria), v. Vaday 1989, p. 258; **Novi Kanjiža** (Vojvodina, Serbia), v. Milleker 1897–1906, III, p. 286; Párducz 1943–1950, III, n. 17; Huszár 1954, p. 101, n. CCXXXVII; **Soványhát** (comitat Békés, Ungaria), v. Huszár 1954, p. 94, n. CLXXVII; **Petrova** (j. Maramureș), v. n. 1; **Svätá Maria** (district Košice, Slovacia), v. Huszár 1954, p. 67, n. XIII; **Szentes** (comitat Csongrád, Ungaria), v. Párducz 1943–1950, II, p. 13; Párducz 1943–1950, III, n. 5; Huszár 1954, p. 97, n. CCII, CCV; **Tápé** (comitat Csongrád, Ungaria), v. *AE*, 1941, p. 114 (Párducz); *AE*, 1946–48, p. 279, 292–297 (Párducz-Korek); Huszár 1954, p. 99 sq., n. CCXXVI, CCXXVIII; **Tiszaföldvár** (comitat Szolnok, Ungaria), v. *NK*, XLI, 1942, p. 66; Vaday 1989, p. 272; Vida 2006, p. 658; **Törökszentmiklós** (comitat Szolnok, Ungaria), v. Párducz 1943–1950, III, n. 15; Huszár 1954, p. 101, n. CCXXXVIII; Vaday 1985, p. 345, 358–361; **Válcelele** (com. Suplacu de Barcău, j. Bihor), v. n. 1; **Vizesbánom** (comitat Békés, Ungaria), v. Huszár 1954, p. 103, n. CCXLVII; Fülöp 1976, p. 257 (H. 7), 262; **Vizesfás** (comitat Békés, Ungaria), v. Huszár 1954, p. 103, n. CCXLIX; Fülöp 1976, p. 257 (H. 8), 262.

⁵ Nu se poate determina cu exactitate proporția, dar este limpede că monedele apar atât în mormintele de femei cât și în cele de bărbați; rezultă de aici că femeia avea un anumit statut, ea se bucura de considerație, bogăție și nu ocupa un rol marginal în societate. Pentru rolul femeii în societatea sarmată v. Lebedynsky 2002, p. 154–161.

⁶ Am identificat 21 de localități, unde în mormintele cercetate apar piese foarte uzate sau arse. Uneori, asemenea piese apar în complexe unde au apărut și bijuterii monetare; v. descoperirile de la **Csanytelek**, **Debrecen**, **Kiszombor**, **Mezőtúr**, **Novi Kanjiža**, **Szentes**, **Tápé**, **Törökszentmiklós**.

⁷ Dautova-Ruševljan 1990.

morminte, iar așezări aproape deloc, semnul de civilizare apare ca evident.

Observăm că nu se poate vorbi de o preferință în funcție de metale și că piesele transformate în bijuterii se distribuie cronologic la fel ca și restul pieselor din sec. I–IV. Totuși remarcăm un lucru interesant: nu rare sunt cazurile în care apar descoperiri de denari din sec. II (fie bijuterii monetare, fie simple depuneri funerare) în care pe monede sunt reprezentate chipuri de împărătese (Sabina, Faustina Senior, Faustina Iunior, Lucilla). Acest fapt se poate pune în legătură directă cu o anume preferință a barbarilor pentru reprezentările feminine.

Cunoaștem în zona barbară tiso-dunăreană și două tezaure în compoziția cărora apar medalioane propriu-zise. Primul este tezaurul I de la Borca (Bačka, Serbia)⁸, din mediu sarmatic, unde printre cele 18 piese de aur din sec. IV întâlnim și câteva medalioane. Al doilea este depozitul mixt din punctul Măgura de la Șimleul Silvaniei⁹. Avem de-a face aici cu un tezaur atribuit gepizilor, care – pe lângă vase și bijuterii de aur – mai conține două imitații germanice după medalioanele lui Valens și 12 medalioane romane de aur emise de împărații Maximianus Herculus, Constantin cel Mare, Constantius II, Valentinianus I, Valens și Gratianus, în monetăriile din Treveri, Constantinopolis, Antiochia și Cyzicus. În cazul tezaurului de la Borca, locul de descoperire, în zona de vărsare a Timișului, indică deplasarea centrului de putere sarmat spre sud în prima jumătate a secolului IV. Această deplasare este punctată de configurarea unor zone de dominație politică germanică la nord de Criș și la răsărit de valurile de pământ din Câmpia Tisei. În sprijinul acestei afirmații vine și descoperirea de la Șimleul Silvaniei, ce demonstrează existența în zonă a unui puternic centru de putere gepidic¹⁰. Medalioanele de aur din componența depozitelor sunt indicatori foarte clari ai funcției de reprezentare ierarhică a monedei în societățile barbare dintre Dacia și Pannonia.

În concluzie putem afirma că numărul mare de monede – bijuterii din spațiul barbar tiso-dunărean, comparativ cu situația din interiorul provinciilor¹¹, trebuie corelat cu specificul societății iazige în sec. II–IV p. Ch. Deși acești barbari folosesc curent numerarul din Imperiu și întrețin relații strânse cu acesta, economia lor este doar parțial monetizată, iar emisiunile monetare păstrează încă

⁸ Protase 1966, p. 173, n. 500; Chirilă și colab. 1974, p. 67; Suci 2000, p. 150.

⁹ Sășianu 1980, p. 47; Suci, Mircea 1996, p. 13 sqq.

¹⁰ Pop și colab. 2006, p. 100–112.

¹¹ În provinciile romane din bazinul dunărean fenomenul pare foarte redus (nimic la *Găzdac* 2002 în acest sens).

și un rol simbolic, de prestigiu, absent în lumea civilizată. Grija cu care asemenea piese sunt transformate în bijuterii reflectă și prețuirea lor, ca și dificultatea barbarilor de a fabrica ei înșiși obiecte de o asemenea valoare estetică.

BIBLIOGRAFIE

- Barbu și colab. 1999
M. Barbu, P. Hügel, G. P. Hurezean, E. D. Pădureanu, *Repertoriul arheologic al Mureșului inferior. Județul Arad, Timișoara*, (1999).
- Biróné Sey 1986
Biróné Sey Katalin, A keceli éremlelet, în *Cumania*, 9, (1986), p. 27–71.
- Biróné Sey 1990
Biróné Sey Katalin, Borsod megyei római éremleletek, în *FA*, XLI, (1990), p. 61–72.
- Biróné Sey 1997–1998
Biróné Sey Katalin, Római, II. századi denárlelet Hetényegyházáról, în *NK*, XCVI–XCVII, (1997–1998), p. 17–21.
- Chirilă și colab. 1974
E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *Trei tezaure monetare din Banat din secolul IV*, Lugoj, (1974).
- Dautova-Ruševljan 1989
Velika Dautova-Ruševljan, The Roman Coins of Limes in the Museum of Vojvodina, în *RVM*, 31, (1988–1989), p. 75–97.
- Dautova-Ruševljan 1990
Velika Dautova-Ruševljan, Dosadašnji rezultati istraživanja i problemi pri proučavanju sarmatske kulture u Vojvodini / Current Analysis of Research and Problems Investigating the Sarmatic Culture in Vojvodina, în *RVM*, 32, 1990, p. 81–94.
- Đorđević 1993–1994
Maja Đorđević, Archaeological Sites of the Roman Period in Yugoslav Banat, în *SIB*, XVII–XVIII, (1993–1994), p. 23–44.
- Dumitrașcu 1993
S. Dumitrașcu, *Dacia apuseană*, Oradea, (1993).
- Farkas, Torbágyi 2008
Edit Farkas, Melinda Torbágyi, Sarmatians and the Roman coins, în *Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop Radizwill Palace, Nieborow 2005 "Roman coins outside the Empire"*, Wetteren, (2008), p. 255–266.
- Fülöp 1976
G. Fülöp, Újabb tanulmány a római érmek szarmatakori folgalmaról a mai magyar Alföldön, în *ArchÉrt*, (1976), 2, p. 253–262.
- Găzdac 2002
C. Găzdac, *Circulația monetară în Dacia și provinciile învecinate de la Traian la Constantin I*, Cluj-Napoca, (2002).
- Hügel, Barbu 1997,
P. Hügel, M. Barbu, Câmpia Aradului în secolele II–IV p. Ch., în *ActaMP*, 21, (1997), p. 539–596.
- Huszár 1954
L. Huszár, Das Münzmaterial in den Funden der Völkerwanderungszeit im mittleren Donaugebiet, în *ActaArchHung*, V, 1–2, (1954), p. 61–109.
- Istvánovits 2002
Eszter Istvánovits, Römische Münzen im oberen Theißgebiet, în *Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag* (Hrsg. Klára Kuzmová, K. Pieta, Ján Rajtár), Nitra, (2002), p. 275–286.
- Kerény 1955–1956
A. Kerény, Magyarországi szarmata pénzek, în *NK*, 4, (1955–1956), p. 14–20.
- Kőhegy 1966–1967
M. Kőhegy, Römische Munzen aus Sarmatischen Grabern und von Sarmatischen Siedlungen, în *MFME*, (1966–1967), p. 109–114.
- Kőhegy 1986
M. Kőhegy, Römische Münzfunde bei den Sarmaten des Karpatenbeckens, în I. A. Caradice et alii (eds.), *Proceedings of the 10th International Congress of Numismatics*, London, (1986), p. 275–277.
- Lakatos 2001
A. Lakatos, Medalionul de epocă romană târzie de la Vâlcele (jud. Bihor), în *Crisia*, XXX, Oradea, (2001), p. 41–50.
- Lazin 1969
Gh. Lazin, Circulația monetară în nord-vestul României (sec. II–IV), în *StComSatu Mare*, 1, (1969), p. 111–120.
- Lazin, Ciarnău 1992–1993
Gh. Lazin, I. Ciarnău, Monede antice mai recent descoperite în județul Satu Mare, în *StComSatu Mare*, 9–10, (1992–1993), p. 49–56.
- Lebedynsky 2002
I. Lebedynsky, *Les Sarmates. Amazones et lanciers cuirassés entre Oural et Danube (VIIe siècle av. J.-C. – VIe siècle apr. J.-C.)*, Ed. Errance, Paris, (2002).
- Luca 2005
S. A. Luca, *Istorie și arheologie. II. Descoperiri din Banat*, București, (2005).
- Mare 2004
M. Mare, *Banatul între secolele IV–IX*, Timișoara, (2004).

Matei, Stanciu 2000

Al. V. Matei, I. Stanciu, *Vestigii din epoca romană (sec. II–IV p. Chr.) în spațiul nord-vestic al României*, Zalău – Cluj-Napoca, (2000).

Mihăilescu-Bîrliba 1996

V. Mihăilescu-Bîrliba, Sectorul frontierei romane din nord-vestul Daciei Porolissensis și datele numismatice, în *ActaMP*, XX, (1996), p. 75–86.

Milleker 1897–1906

B. Milleker, *Die Denkmalfunde in Südungarn aus den Zeiten vor der Landnahme*, I–III, Temesvár, (1897–1906).

Párducz 1943–1950

M. Párducz, *Denkmäler der Sarmatenzeit Ungarns*, I–III, Budapest, (1943–1950).

Pop și colab. 2006

H. Pop, I. Bejinariu, Sanda Băcuet-Crișan, D. Băcuet-Crișan, D. Sana, Zs. Csók, *Șimleu Silvaniei. Monografie arheologică (I). Istoricul cercetărilor*, Cluj-Napoca, (2006).

Protase 1966,

D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismatice*, București, (1966).

Sășianu 1980

Al. Sășianu, *Moneda antică în vestul și nord-vestul României*, Oradea, (1980).

Stanciu 1992

I. Stanciu, Descoperiri din a doua jumătate a mileniului I î.H. și mileniul I d.H. în județul Maramureș, în *EphNap*, 2, (1992), p. 169–191.

Suciu 2000

V. Suciu, *Tezaure monetare din Dacia romană și postromană*, Cluj-Napoca, (2000).

Suciu, Mircea 1996

V. Suciu, I. Mircea, Contribuții referitoare la tezaurul descoperit la Șimleu Silvaniei în 1797, în *Apulum*, XXXIII, (1996), p. 13–16.

Vaday 1985

Andreea Vaday, Sarmatisches Gräberfeld in Törökszentmiklós – Surján-Újtelep, în *ActArchHung*, XXXVII, (1985), p. 345–390.

Vaday 1989

Andreea Vaday, *Die sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok. Ein Beitrag zur Archäologie und Gesichte des sarmatischen Barbaricums (= Antaeus, 17–18)*, Budapest, (1989).

Vida 2006

I. Vida, Two 2nd century coin hoards, în C. Gaiu, C. Găzdac (eds.), *Fontes historiae. Studia in honorem Demetrii Protase*, Cluj-Napoca, (2006), p. 657–666.

COIN-JEWELRY AT THE BARBARIANS BETWEEN DACIA AND PANNONIA

(Abstract)

Coin-jewelry is representing the clearest indicator for the prestige role and hierarchical determination of the Roman coins to the Barbarian societies living in the space between the Roman provinces of Dacia and Pannonia. We can consider as coin – jewelry the drilled pieces, the pieces having attached a hanger and also the medals.

The coins converted into jewelries are some 3–4 % of all the isolated finds. Also more than three quarters of them have been found in graves. We also know in the researched area two coin hoards, in the composition of which appear genuine Roman medals or imitations of such items. It is a high percentage, compared to that within Roman provinces.

This reality is due to the specific features of the Iazygian society from 2nd – 4th centuries. Although these Barbarians currently use cash from the Empire and are maintaining close relations with it, their economy is only partially monetized, and monetary issues still keep a symbolic and prestige role, absent in the civilized world. The care with which such pieces are processed in jewelry reflects the Barbarians' appreciation of them, and the difficulties to manufacture themselves objects with such aesthetic value, too.